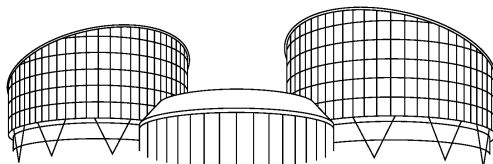


А. В. ПРОТИ СЛОВЕНІЇ

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Андрія Цибулько



EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ЧЕТВЕРТА СЕКЦІЯ

СПРАВА «А. В. ПРОТИ СЛОВЕНІЇ»

(Заява № 878/13)

© Переклад: адвоката, кандидата юридичних наук, доцента,
заслуженого юриста України
Олександра Дроздова

адвоката, кандидата юридичних наук, доцента
Віктора Янишена

адвоката, кандидата юридичних наук,
директора Адвокатського бюро «Дроздова та партнери»
Олени Дроздової

Андрія Цибулько

Офіційне цитування:

CASE OF A.V. v. SLOVENIA

(Application no. 878/13)

Офіційний текст англійською мовою:

<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-192205>

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

9 квітня 2019 року

*Рішення набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44
Конвенції. Текст рішення може підлягати редакційним виправленням.*

А. В. ПРОТИ СЛОВЕНІЇ

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Андрія Цибулько

У справі А.В. проти Словенії,

Європейський суд з прав людини (четверта секція), засідаючи палатою у складі:

Джон Фрідрік Кьолбро (Jon Fridrik Kjølbrot), голова,
Паулу Пінто де Альбукерке (Paulo Pinto de Albuquerque),
Егідіус Куріс (Egidijus Kūris),
Юлія Антоанелла Моток (Iulia Antoanella Motoc),
Карло Ранзоні (Carlo Ranzoni),
Пітер Пацолай (Péter Paczolay), судді,
Алеш Галич (Aleš Galič), суддя ad hoc,

і Маріалена Тірлі (Marialena Tsirli), секретар відділу,

Після нарад за зачиненими дверима 12 лютого 2019 року,
Проголошує наступне рішення, прийняте того ж дня:

ПРОЦЕДУРА

1. Справу було розпочато за заявою (№ 878/13) яку 18 грудня 2012 року подала до Суду проти Республіки Словенія на підставі статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) громадянин Словенії, пан А. В. (далі – заявник). Голова Секції вирішив надати заявнику анонімність (пункт 4 правила 47 Регламенту Суду).
2. Заявника представляла юридична фірма «Чеферін і Партнери» (Odvetniška družba Čeferin in partnerji), розташована в Гросупле. Уряд Словенії (далі - Уряд) був представлений його Уповноваженим, пані Дж. Морела, державним прокурором.
3. Заявник стверджував, зокрема, що його права за статтями 6 і 8 Конвенції були порушені з огляду на рішення національних судів - припинити контакти з трьома дітьми.
4. 30 березня 2017 року про заяву було повідомлено Уряд.
5. Оскільки Марко Бошняк, суддя, обраний щодо Словенії, відмовився від засідання у справі (пункт 3 правила 28 Регламенту Суду), Президент вирішив призначити пана Алеша Галича на посаду судді ad hoc (стаття 26 § 4 Конвенції та пункт 1 правила 29).

А. В. ПРОТИ СЛОВЕНІЇ

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Андрія Цибулько

ФАКТИ

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

6. Заявник народився в 1961 році і проживає в Люблянці.
7. Він і М. мають трьох дітей, трійня народилась 28 жовтня 1996 року.
8. 20 січня 2003 року районний суд Крань розірвав шлюб із заявником і М. і визначив, що М. матиме виключне право опіки над трьома дітьми.
9. У листопаді 2002 року заявник та М. уклали угоду, про контакт із залученням Центру соціальної роботи Крань (далі - Центр). Згідно з угодою, контакт між заявником та його дітьми повинен відбуватися двічі на тиждень і під час свят.
10. Контактні зустрічі спочатку проходили без явних проблем. Проте записи Центру показують, що в 2004 році М. повідомляла, що діти більше не хочуть спілкуватися зі своїм батьком. У червні 2006 року М. відправила листа через адвоката до заявника, повідомляючи йому, що контакт більше неможливий, оскільки діти були засмучені стосовно візитів заявника. Документи Центру від червня 2006 року свідчать про те, що заявник був готовий співпрацювати з Центром і відвідувати батьківські консультації з М., яка сказала, що вона збирається відвідувати сеанси терапії з дітьми, щоб вони могли справитись із засмученням, яке вони відчували до батька. Жодного контакту між заявником та дітьми не відбувалося в період з липня 2006 року по листопад 2008 року (див. пункт 22 нижче).
11. У роки після розірвання шлюбу (див. пункт 8 вище), відносини між заявником і М. погіршилися. Документи Центру свідчать, що до 2003 року вони рідко спілкувалися один з одним і що їхні проблемні відносини перешкоджали укладенню будь-якої угоди щодо домовленостей про контакт.

А. Перше встановлення контактів

12. 5 липня 2006 року заявник розпочав судовий розгляд, вимагаючи наказу про формалізацію контакту з дітьми тричі

А. В. ПРОТИ СЛОВЕНІЇ

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Андрія Цибулько

- на тиждень та під час відпусток. Він стверджував, зокрема, що мати намагалася обмежити його контакти з дітьми і що діти відмовлялися від контакту, оскільки вона маніпулювала ними. Заявник також вважав, що Центр не був неупередженим у розгляді справи.
13. У своїх поданнях до суду М. заперечувала проти тверджень заявника, стверджуючи, що вона ніколи не обмежувала контактів і не маніпулювала дітьми. Вона стверджувала, що діти висловлюють своє невдоволення зустрічами з 2004 року, і що у 2006 році вони почали відмовлятися від контактів зі своїм батьком, тому що вони боялися його гніву та критики.
 14. На думку Центру, обидва з батьків повинні приєднатися до індивідуальної терапії. У випадку, якщо їм не вдалося досягти домовленості про тимчасові зустрічі, він запропонував суду призупинити контакт.
 15. 6 липня 2006 року суд виніс тимчасовий наказ про те, що контакт продовжиться відповідно до угоди 2002 року між батьками (див. пункт 9 вище). 14 липня 2006 року заявник подав заяву про внесення змін до тимчасового наказу, з пропозицією зобов'язати мати сплатити грошовий штраф, а також аби поліція надала допомогу під час контакту, якщо судовому виконавцю не вдасться зв'язатися з дітьми.
 16. 13 листопада 2006 року призначений судом психіатр доктор Т. подав свою думку до суду. Що стосується дітей, то вона зазначила, що вони висловлювали страх і роздратованість щодо того, як заявник діяв у минулому (крики, фізичне покарання, те, як вони грали в ігри та його негативні зауваження щодо М.). Вони виявили, що контакт неприємний і відмовлялись від нього. Експерт також зазначив, що хоча М. не була обмежена в контакті, вона перестала підбадьорювати дітей. Доктор Т. запропонував, щоб контакт відбувався раз на два тижні, спочатку в присутності тих, кому довіряють діти, і в обставинах, що дозволяють враховувати їхні інтереси. Доктор Т. також вважає, що для поліпшення відносин між заявником та його дітьми батьки отримали б користь від консультування.
 17. 29 квітня 2008 року районний суд м. Крань (у позасудових справах) надав заявнику регулярні контакти зі своїми дітьми

А. В. ПРОТИ СЛОВЕНІЇ

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Андрія Цибулько

один раз на тиждень з можливим продовженням контакту до вихідних, дія такого порядку контактів - до кінця навчального року, контакти здійснюються у присутності шкільного психолога або когось ще з їхньої школи. Суд також анулював тимчасовий наказ і відхилив прохання про внесення змін до нього (див. пункт 15 вище), визнавши, що на момент подання запиту суд не мав достатніх підстав для прийняття рішення.

18. 2 жовтня 2008 року Вищий суд міста Любляна при вирішенні апеляційної скарги встановив, що, починаючи з 12 листопада 2008 року, контакт між заявником та його дітьми відбуватиметься кожну іншу середу з 2 до 3.30. в присутності експерта-працівника Центру. Також було визначено, що М. має забезпечити відвідування дітьми Центру. Спираючись на думку доктора Т. (див. Пункт 16 вище), суд постановив, що діти відмовилися від контакту з заявником і що це не було результатом маніпулювання М., але таке ставлення виникло в їх негативному досвіді через зустрічі в минулому. Проте, з огляду на те, що батько і діти не мали контакту з червня 2006 року і що зустрічі ніколи раніше не проводилися за допомогою експертів, суд дійшов висновку, що негативного ставлення дітей недостатньо щоб припинити контакт. При встановленні нових домовленостей щодо контактів Вищий суд підкреслив, що присутність експерта Центру на зустрічах полягає головним чином у наданні експертної допомоги у встановленні взаємної довіри між заявником та дітьми. Вона також висловила думку, що не потрібно проводити зустрічі в Центрі і що вони можуть відбуватися десь поблизу, в більш розслабленій обстановці для дітей та заявника.

19. Заявник подав касаційну скаргу, яку Верховний суд відхилив 18 лютого 2010 року як неприйнятну.

В. Контакт заявника з дітьми після першого встановлення контактів

20. Центр скасував першу зустріч, призначену на 12 листопада 2008 року, оскільки він отримав відповідне рішення суду (див. пункт 18 вище) лише за два дні до цього і визнав організацію зустрічі неможливою.

А. В. ПРОТИ СЛОВЕНІЇ

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Андрія Цибулько

21. 20 листопада 2008 року заявник і М. були запрошені на засідання в Центрі для обговорення та досягнення згоди щодо того, як будуть проходити та яким чином будуть організовані зустрічі під наглядом Центру. Домовленості не було досягнуто. Проте 10 грудня 2008 року Центр надіслав свої рекомендації експертам для організації контактів з батьками, встановивши очікування та завдання. Записи Центру показують, що під час підготовки дітей до контакту працівники розмовляли з дітьми, які твердо відкидали ідею про будь-який контакт із заявником, і попросили працівників дозволу не відвідувати зустрічі.
22. 26 листопада 2008 року перша зустріч між заявником та дітьми відбулася під наглядом двох співробітників Центру. Документи Центру показують, що під час сесії діти часто запитували, чи можуть вони піти, і сказали заявникові, що вони не хочуть його бачити. Працівники Центру перервали сесію приблизно через п'ятнадцять-двадцять хвилин, тому що вони вирішили, що продовження зустрічі не відповідає інтересам дітей. Друга зустріч відбулася 10 грудня 2008 року. Згідно з даними Центру, на початку зустрічі діти знову заявили заявникові, що вони не хочуть його бачити. Після того, як один з дітей вийшов з кімнати, працівник Центру сказав двом іншим дітям, що вони також можуть піти, якщо вони цього бажають, але це була їхня можливість послухати те, що повинен був сказати їхній батько. Згідно з даними Центру, 24 грудня 2008 року заявник прибув рано, щоб підготуватися до третьої зустрічі. На початку зустрічі діти повторювали, що не хочуть бачити заявника. Присутній співробітник почав плакати і запитав батька, чи може він відчувати лихо дитини. Документи Центру показують, що в наступні вісім випадків, останній з яких відбувся 15 квітня 2009 року, заявник прибув рано, щоб підготуватися до зустрічей, які тривали не більше двох хвилин, перш ніж діти вийшли з кімнати.
23. 28 квітня 2009 року, після проведення інтерв'ю з дітьми, Центр повідомив заявника, що зустріч, призначена на 29 квітня 2009 року, була скасована на підставі статті 119 Закону про шлюб і сімейні відносини (див. пункт 45 нижче),

А. В. ПРОТИ СЛОВЕНІЇ

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Андрія Цибулько

оскільки це було б серйозним психологічним навантаженням для дітей.

24. Зустрічі проходили під наглядом чотирьох співробітників (психолога, соціального працівника та двох педагогів), при цьому на кожній зустрічі були присутні два співробітники. Після кожної зустрічі працівники Центру розмовляли з дітьми і проводили оцінку (evalvacija) контакту з батьками. З записів Центру про інтерв'ю з дітьми випливає, що вони висловили неприязнь до свого батька і відмовилися від будь-яких контактів з ним. Записи від 18 лютого та 4 березня 2009 року свідчать про те, що один з працівників повідомив дітей, що вона вважає, що діти не хочуть контакту, але суд вирішив інакше.
25. Між тим, заявник через свого адвоката неодноразово попереджав Центр, що вони не розпочали в повній мірі виконання вищезазначеного рішення суду (див. пункт 18 вище). Зокрема, він скаржився, що вони не пропонували будь-якої експертної допомоги йому чи дітям, не були достатньо активними у сприянні встановленню контактів і не співпрацювали з обома батьками. Він також висловив думку, що службовці Центру були упередженими, оскільки вони особисто знали матір та співпрацювали з нею у бізнесі, і попросив Центр призначити незалежного експерта, який не буде знати ні одного з батьків особисто і може працювати з обома батьками, встановлювати взаємну довіру між заявником і дітьми. Заявник також запропонував, щоб шкільний психолог (якому діти довіряли) приєднався до процесу в Центрі. Нарешті, він запропонував організувати зустрічі поза Центром у більш неформальній обстановці, наприклад, під час короткої поїздки з ким-небудь, кому діти довіряють.
26. Група експертів Центру, до складу якої входили психолог, соціальний працівник, педагог (pedagog) і юрист, зустрічалася п'ять разів з грудня 2008 року по травень 2010 року для обговорення порядку зустрічей під наглядом Центру. 15 січня 2009 року група експертів вирішила запропонувати суду надати тимчасове розпорядження про

А. В. ПРОТИ СЛОВЕНІЇ

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Андрія Цибулько

негайне призупинення контакту, оскільки контакти не були в інтересах дітей.

27. 11 жовтня 2011 року Центр підготував оцінку ризиків для дітей та план дій для дітей та батьків (див. пункт 43 нижче). Згідно з оцінкою, заявник не довіряв праці працівників Центру і не вважав свою поведінку проблемною, в той час як мати відмовилася від спілкування з заявником і була в цілому занадто пасивною. Вона вважала, що контакт буде корисним для дітей, тільки якщо батьки змінять свою поведінку після батьківської терапії (*starševska terapija*), що була їм запропонована.

С. Другий встановлення контактів - провадження, пов'язане з припиненням контакту між заявником та його дітьми

1. Провадження в районному суді м. Крань

28. 30 січня 2009 року Центр подав до районного суду м. Крань клопотання про призначення зустрічей в рамках сімейної терапії, спочатку з батьками, які відвідують терапію, або, якщо це неможливо, призупинити контакт між заявником та дітьми. У зв'язку з цим Центр вважає, що батьки, які відмовилися від участі в терапії, несуть відповідальність за відсутність контакту між заявником та його дітьми. Центр одночасно звернувся за тимчасовим розпорядженням, щоб негайно призупинити контакт заявника зі своїми дітьми. Центр відзначив, що, незважаючи на свою професійну роботу, співпрацю заявника та добрі наміри, діти продовжували категорично відмовлятися від будь-яких контактів із заявником. Він також зауважив, що чотири посадові особи Центру (працівники, що беруть участь у справі), які були присутні на зустрічах, не бачили перспективи поліпшення відносин між заявником та дітьми в рамках контрольованих зустрічей та що діти не бажали приймати в них участі. За таких обставин, за відсутності будь-яких відносин між заявником та його дітьми, і на даний час вони також не передбачали можливості організації

А. В. ПРОТИ СЛОВЕНІЇ

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Андрія Цибулько

- зустрічей поза центром. Він стверджував, що умови для контакту заявника з його дітьми можуть створюватися тільки заявником і М. спільно, і що вони досі не змогли створити таких умов. У своїх подальших поданнях до суду Центр відзначив, що зустрічі є серйозним психологічним навантаженням для дітей і що продовження контакту призведе до поступового психологічного насильства. Він також підкреслив, що заявник і його адвокат не довіряють Центру і вважають, що службовці були упередженими.
29. Заявник оскаржив заяву, стверджуючи, що Центр об'єднався з М. і нехтував зобов'язаннями, які йому покладено судом для контролю контактів і надання допомоги заявникові та його дітям у покращенні їхніх стосунків (див. пункт 18 вище). Діяльність Центру була спрямована на призупинення контактів, а не на їх активне встановлення за допомогою експерта. Зокрема, він зазначив, що на першій зустрічі діти активно спілкувалися з ним. Перша сесія після довгого часу була надзвичайно важливою з емоційної точки зору, але тривала лише п'ятнадцять хвилин через втручання у справу. Наступна зустріч розпочалася зі звернення працівників до дітей, з тим, що вони можуть піти. Він стверджував, що діти були поставлені під систематичний тиск з боку М. і, побічно, Центром. Більше того, Центр був упередженим у своїх поданнях, і єдиною неупередженою думкою – на якій суд повинен базувати своє рішення - був експерт-психіатр, доктор Т. У ході провадження заявник також вимагав, щоб суд видав по справі тимчасове рішення, що зобов'язує М. відвідувати сімейну терапію з ним з метою встановлення зв'язку між ними.
30. 9 лютого 2009 року районний суд Крань відхилив запит Центру про тимчасовий наказ про припинення контактів між заявником та його дітьми (див. пункт 28 вище). Суд постановив, що порядок зустрічей 2008 року враховував особливості та ставлення заявника, а також те, що діти не мали жодного контакту з ним з 2006 року. Для подолання існуючого відчуження та початкових труднощів у відновленні контактів у наказі вказано третю сторону, яка допоможе і надасть консультації з цього приводу. Суд зауважив, що

А. В. ПРОТИ СЛОВЕНІЇ

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Андрія Цибулько

записи не показують, що Центр відіграв активну роль у реалізації наказу про порядок зустрічей у 2008 році. Зокрема, контакт обмежувався дітьми, які приходили до Центру за суворим протоколом, заявляючи, що вони не хочуть контактувати, після цього вони залишають приміщення разом з працівниками. Суд дійшов висновку, що рекомендації доктора Т. щодо того, як слід проводити зустрічі, не були виконані належним чином. Суд також визнав, що немає підстав не спробувати одночасного проведення сімейної терапії і зустрічей в Центрі, особливо шляхом підготовки дітей до контакту безпосередньо перед зустрічами. Діти, представлені у провадженні М., оскаржили це рішення. 16 квітня 2009 року Вищий суд м. Любляна задовольнив апеляцію і направив справу до суду першої інстанції. Він зазначив, що критична зміна обставин відбулася після того, як контакт був формалізований у 2008 році, і що існує ризик для психологічного розвитку дітей.

31. 29 квітня 2009 року районний суд Крань видав тимчасовий наказ про тимчасове зупинення контактів між заявником та його дітьми. Суд зауважив, що діти продовжували відмовлятися від контакту з заявником і що протягом п'яти зустрічей під наглядом не було жодного прогресу у встановленні відносин між заявником і дітьми. Суд постановив, що експерти Центру, відповідальні за консультування, вважали, що їхні спроби встановити контакт були невдалими і не в інтересах дітей, хоча вони зробили все можливе. Таким чином, було зроблено висновок, що продовження контакту буде психологічним навантаженням, що загрожує розвитку дітей і що це може завдати їм непоправної шкоди. Заявник подав заперечення, стверджуючи, що суд першої інстанції не взяв до уваги той факт, що порядок зустрічей 2008 року ніколи не був реалізований, оскільки Центр не здійснював жодних дій з цього приводу, до того ж працював у напрямку припинення контакту. Його заперечення було відхилено як необгрунтоване. Потім він подав апеляцію. 13 квітня 2011 року Вищий суд м. Любляна відхилив апеляційну скаргу, визнавши, що дітям краще не вступати в контакт з заявником.

А. В. ПРОТИ СЛОВЕНІЇ

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Андрія Цибулько

Суд нагадав, що з точки зору тимчасового розпорядження не має значення, яка причина була в травматичному досвіді дітей щодо контакту, але зазначила, що це може бути актуальним у контексті потенційної сімейної терапії.

32. Під час провадження суд звернувся до експерта-психіатра доктора Т. з проханням вказати думку, надану під час розгляду справи 2008 року (див. пункти 17 і 18 вище). Доктор Т. проводив інтерв'ю з кожною дитиною і батьками. У своєму експертному висновку від 20 жовтня 2010 року вона зауважила, що діти обурені будь-якими контактами зі своїм батьком, тому що вони були під впливом свого попереднього негативного досвіду з ним (див. пункт 16 вище). Вони вважали це рішення таким, яке не враховувало їхні емоційні потреби та побажання. Експерт зауважив, що в ранньому віці діти не встановили емоційного зв'язку зі своїм батьком і виразили нерозумний страх перед батьком, пов'язаний з почуттям образи. Їх обурення також було головною причиною складного здійснення контакту під наглядом. Враховуючи їхній вік і обставини, вона вважала, що встановлення контакту не буде корисним для дітей. У своєму висновку вона також зазначила, що М. не перешкоджала контакту і що образа дітей, здається, не спиралася на стверджувану маніпуляцію. Крім того, зазначивши, що заявник був здатний, мотивований і прагнув діяти у своїх стосунках з дітьми таким чином, щоб не завдати їм шкоди, експерт запропонував заявникові і М. розпочати батьківську терапію. Вона пояснила, що процес формування відносин з батьком все ще залишається відкритим і динамічним, а терапія спрямована на встановлення взаємної довіри між батьками. При наданні доказів суду (див. пункт 34 нижче) д-р Т. зазначила, що терапія, що включає консультування та навчання відповідному спілкуванню обох батьків, має шанс на успіх у 80%. Вона також зазначила, що М. повинна отримати поради щодо відповідного спілкування з дітьми щодо важливості їхнього контакту зі своїм батьком та спілкування з заявником і стверджує, що якщо М. відмовиться відвідувати консультації, це ставить під сумнів її мотивацію допомогти дітям. Нарешті, експерт вважає, що

А. В. ПРОТИ СЛОВЕНІЇ

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Андрія Цибулько

вона не помітила жодних помилок в роботі співробітників Центру під час зустрічей.

33. На слуханні 21 червня 2011 року суддя запропонував укласти угоду, в якій викладено участь усіх учасників у сімейній терапії. Хоча представник Центру погодився, зазначивши, що це буде в інтересах дітей, М. відмовилася брати участь у будь-якій сімейній терапії.
34. Районний суд м. Крань провів чотири слухання, на яких розглянув показання доктора Т., заявника, двох працівників Центру, шкільного психолога і М. Він відхилив прохання заявника про проведення психологічних тестів. У зв'язку з цим Суд встановив, що, враховуючи дитячий вік, обстеження доктора Т. було достатньо, оскільки він повністю пояснював відносини між заявником і дітьми і що психолог не запропонує ніяких інших специфічних знань, що стосуються результату справи.
35. 21 червня 2011 року районний суд Крань (у позасудовому провадженні) виніс рішення на підставі статті 106 (5) Закону про шлюб та сімейні відносини (див. пункт 45 нижче) про припинення контактів між заявником та його дітьми. Суд відхилив частину заяви Центру щодо обов'язкової участі в сімейній терапії (див. пункт 28 вище), а також прохання заявника про вжиття тимчасового заходу для проведення сімейної терапії (див. пункт 29 вище). Суд зауважив, що контрольовані зустрічі були невдалими, що було визнано Центром, експертом-психіатром і заявником. Суд встановив, що діти, яким на момент обговорення суду було майже п'ятнадцять років, і таким чином здатні сформулювати власну думку щодо контакту (стаття 410 Цивільного процесуального закону, див. пункт 47 нижче), категорично відмовили у будь-якому контакті з батьком через свої минулі негативні переживання і що керований контакт викликав у них психічні страждання. Він постановив, що в таких обставинах причина переривання контакту більше не є важливою. Він зазначив, що діти переживають юність і що, можливо, вони виявляють лояльність до М., відмовляючись від контакту з заявником. У будь-якому випадку, зустрічі вже не були в інтересах дітей, тому що вони були серйозним психологічним тягарем для

А. В. ПРОТИ СЛОВЕНІЇ

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Андрія Цибулько

дітей і були, через розбіжності між батьками, травматичними для них. Суд зазначив, що, на думку експерта, будь-яка спроба встановити контакт за нинішніх умов не принесе користі дітям. Він також зауважив, що, хоча заявник був дуже мотивований і прагнув встановити контакт з дітьми, він виявився напруженим і був тиском під час контрольованих зустрічей. Більше того, суд постановив, що він частково відповідає за невдалий контакт, оскільки він був занадто нетерплячий, відчував себе ображеним і розсердженим і не зміг або не знав, як наблизитися до дітей, за що невинувато звинувачував працівників Центру. Нарешті, суд також визнав недоцільним призначати сімейну терапію за участю дітей. У зв'язку з цим він зазначив, що М. не погодився на це і що діти явно відмовилися від будь-якої співпраці зі своїм батьком під час зустрічей і були серйозно засмучені. Останнє мало вирішальне значення для того, щоб вирішити, що діти не повинні бути змушені в будь-якому подальшому провадженні встановлювати контакт з батьком. З тих же причин суд відхилив клопотання заявника про вжиття тимчасового заходу, що вимагає проведення сімейної терапії, інтерпретуючи його як терапію для всіх членів сім'ї, включаючи дітей.

2. Апеляційна скарга заявника

36. Заявник подав апеляцію, стверджуючи, зокрема, що рішення щодо відновлення контакту між ним і дітьми, як повідомив доктор Т., було сімейною терапією (спочатку разом з батьками, а потім з дітьми) по відношенню до якої М. відмовилась. Він не погодився з думкою суду, щодо причин, що призвели до припинення контакту. На його думку вони більше не були актуальними, і він зазначив, що віддалення дітей від нього є наслідком неправильних рішень адміністративних органів і неправильної оцінки доказів судом. Він повторив своє клопотання про призначення психолога, який міг би дослідити негативне ставлення дітей до нього. Він також стверджував, що започаткування сімейної терапії та поступове запровадження візитів було б в

A. В. ПРОТИ СЛОВЕНІЇ

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Андрія Цибулько

інтересах дітей, яким потрібен був батько в їхньому житті, як це також підтвердив доктор Т.

37. 11 січня 2012 року Вищий суд міста Любляна підтримав рішення районного суду Крань (див. пункт 35 вище). На думку суду, головною причиною негативного ставлення дітей до зустрічей з заявником були його особливості, як зазначено експертом суду, у поєднанні з неадекватною участю М. Встановлено, що думка експерта доктора Т. базується на психіатричному обстеженні дітей та психіатрична діагностика давали достатні підстави для рішення про припинення контакту і що призначений судом експерт зробив висновок, що подальші тести не потрібні з урахуванням віку дітей. Суд також наголосив, що рішення про припинення контакту не було засноване виключно на думці дітей. Інші докази, а саме думка експерта, доповідь Центру та слухання М. і заявника, підтвердили, що контакти не були корисними для дітей, які продовжували відмовлятися від будь-яких контактів із заявником. Вона підтвердила, що М. не заважала контакту, але, на думку експерта, вона повинна була грати більш активну роль. Суд також зауважив, що експерт вважає, що інтереси дітей вимагають проведення сімейної терапії і що така терапія матиме 80% шансів на успіх у цій справі. Проте Вищий суд встановив, що немає жодної прецедентної практики щодо питання про те, чи може батько-ув'язнений без будь-якої відповідної правової бази бути змушений брати участь у сімейній терапії. Він також встановив, що сімейна терапія не повинна, в будь-якому випадку, бути упорядкована, оскільки вона буде успішною, лише якщо поведінка заявника зміниться, і М. проявить зміни в її ставленні. Нарешті, хоча було однозначно встановлено, що сімейна терапія може бути успішною в даній справі, не було встановлено настільки ж переконливо, що заявникові вдалося подолати особисті труднощі, які заважали відносинам між ним і дітьми.
38. 18 квітня 2012 року заявник подав конституційну скаргу, повторюючи свої попередні скарги (див. Пункт 36 вище).
39. 15 червня 2012 року Конституційний Суд вирішив не відмовити у розгляді конституційної скарги заявника, вважаючи, що вона не стосується важливого конституційного

A. В. ПРОТИ СЛОВЕНІЇ

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Андрія Цибулько

питання або не тягне за собою порушення прав людини, що має для нього серйозні наслідки. Конституційний суд частково відхилив його конституційну скаргу щодо рішення нижчих судів не зобов'язувати М. приєднатися до сімейної терапії з ним, оскільки заявник не мав юридичних інтересів.

D. Висновки Інспекції з соціальних питань

40. 8 квітня 2009 року заявник подав скаргу до Інспекції з соціальних питань при Міністерстві праці, сім'ї та соціальних справ (далі - Інспекція). 20 травня 2009 року інспектор, якому було передано справу (далі - інспектор), попросив Центр подати письмовий звіт і копії сімейних документів заявника.
41. 25 серпня 2011 року Інспекція видала аудиторський звіт, який виявив ряд недоліків у діяльності Центру щодо справи заявника. Як попереднє повідомлення, у звіті зазначалося, що рішення про проведення позачергової перевірки роботи Центру у цій справі не було прийнято до 11 серпня 2010 року, оскільки інспектор визнав недоцільним впливати на триваюче судове провадження. Однак незабаром після цього інспектор був відсутній на роботі майже рік і не зміг завершити аудит до 31 серпня 2011 року.
42. Щодо висновків аудиту, у доповіді зазначалося, що Центр порушив ряд законодавчих положень і професійних правил, включаючи статті 106 і 119 Закону про шлюб і сімейні відносини і статтю 92 Закону про соціальну допомогу (див. Пункти 45 і 46 нижче). У звіті встановлено, зокрема, що Центр:
- (i) не визначив проблему того, що батьки не діяли в інтересах дітей з точки зору контакту, зокрема М., яка відмовилась співпрацювати з заявником;
 - (ii) не намагався вирішити проблеми між батьками, що було однією з причин того, що не можна було встановити контрольовану зустріч;
 - (iii) не запропонував батькам соціальну службу домашньої або особистої допомоги, хоча заявник був готовий прийняти її;

A. В. ПРОТИ СЛОВЕНІЇ

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Андрія Цибулько

- (iv) не оцінив вплив батьків М., які жили з дітьми, незважаючи на те, що заявник порушив це питання;
- (v) не зрозумів, що, не надаючи цих послуг, він дотримувався побажань М., але разом з цим не в змозі захистити найкращі інтереси дітей;
- (vi) незважаючи на те, що суд поставив йому завдання відновити контакт між заявником та його дітьми, було прийнято рішення припинити контакт дітей із заявником на підставі невірної оцінки фактів щодо передбачуваного шкідливої поведінки заявника під час контактних візитів у минулому;
- (vii) не надав належного обґрунтування запиту про припинення контакту, навіть якщо скасування судового розгляду було остаточно виправдано, оскільки контактні візити під наглядом Центру не були в інтересах дітей;
- (viii) не однаково відносився до батьків, а методи підходу та спілкування її посадових осіб, особливо з заявником, часто були недоречними;
- (ix) не склав належної оцінки ситуації або плану дій;
- (x) разом з М. обтяжували тоді ще маленьких дітей необхідністю приймати рішення щодо бажаних зустрічей навіть тоді, коли інший контакт з тим, що був визначений судом, міг бути організований лише за згодою батьків; і
- (xi) не оцінював, наскільки добре діти були підготовлені до контакту.

43. У доповіді також зазначалося, що ситуація в сім'ї заявника не може бути зафіксована або змінена будь-якими заходами, що входять до компетенції Інспекції, а тільки самими батьками. Зокрема, у доповіді підкреслювалося, що батьки несуть відповідальність за ситуацію, що склалася, і є єдиними, хто може вирішити цю проблему (з втручанням Центру). Отже, Центр не може нести відповідальність за відсутність контакту. Інспектор, однак, зазначив, що директор Центру повинен призначити нову команду для роботи з дітьми заявника, належну оцінку ситуації та складання плану дій,

А. В. ПРОТИ СЛОВЕНІЇ

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Андрія Цибулько

про який повинні бути поінформовані обидва батьки. Інспекція також визначила загальні заходи для покращення роботи Центру у сфері захисту інтересів дітей після розірвання шлюбу або сімейного життя. Зокрема, було зазначено, що для всіх посадових осіб, відповідальних за надання допомоги сім'ям після розпаду шлюбу, мають бути створені керівні принципи для внутрішнього моніторингу, професійні критерії покращення роботи в команді та спеціальні програми навчання. Нарешті, посадовій особі Дж. П., що був останнім членом команди, що займається сім'єю заявника у відділі допомоги сім'ї, було запропоновано оновити певні частини своєї професійної експертизи.

44. 31 серпня 2011 року Інспекція доручила Центру здійснити запропоновані заходи у встановлений строк та подати письмові звіти про їх виконання. 3 квітня 2012 року інспекція видала остаточний звіт про позачергову перевірку, зазначивши, що Центр виконав всі вказані заходи належним чином.

II. ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

45. Закон про шлюб і сімейні відносини (старий) "Офіційний вісник Соціалістичної Республіки Словенія" № 15/1976 з відповідними поправками - "Сімейний закон") передбачає:

Стаття 5а

"(1) У своїй діяльності та провадженнях батьки, інші особи, національні органи та державні органи повинні забезпечити на користь дитини ..."

Стаття 106

«(1) Дитина має право на контакт з обома батьками. Обидва батьки мають право на контакт зі своїми дітьми. Такий контакт має бути в першу чергу в інтересах дитини.

(2) Батько або мати, з яким живе дитина ... має уникати всього, що заважає або перешкоджає такому контакту. Він або вона повинні прагнути до належного ставлення дитини до контакту з іншим з батьків ...

...

А. В. ПРОТИ СЛОВЕНІЇ

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Андрія Цибулько

(4) Якщо батьки, незважаючи на допомогу центру соціальної роботи, не можуть домовитися про домовленості про контакт, суд зобов'язаний зробити такі заходи на прохання одного або обох батьків ...

(5) Суд може відкликати або обмежити право на контакт тільки в тому випадку, якщо це необхідно для захисту інтересів дитини. Контакт не є в інтересах дитини, якщо він створює психологічний тягар або іншим чином ставить під загрозу його фізичний або психічний розвиток. Суд може вирішити, що контакт здійснюватиметься під наглядом третьої сторони або здійснюватиметься іншими засобами, ніж особисті візити, якщо цього вимагають інтереси дитини.

(6) Якщо один з батьків, що опікується дітьми, позбавляє права іншого з батьків отримати доступ до дитини, а контакт не може бути забезпечений за допомогою центру соціальної роботи, суд, на прохання батька, що не має доступу до спілкування з дитиною, передає опіку йому або їй, якщо це в інтересах дитини.

(7) Перш ніж суд прийме рішення відповідно до пунктів 4, 5 або 6, він повинен отримати висновок центру соціальної роботи, що стосується найкращих інтересів дитини. Суд також повинен враховувати думку дитини, якщо він або вона висловлює таку думку самостійно ... і розуміє її мету і наслідки ".

Стаття 119

"Центр соціальної роботи зобов'язаний вжити всіх необхідних заходів, які вимагаються ... правами та інтересами дитини".

46. Стаття 92 Закону про соціальну допомогу (офіційна газета № 54/92 з відповідними поправками) передбачає, що центри соціальної роботи повинні прагнути до досягнення згоди з одержувачами їх послуг щодо тривалості, виду та способу надання їхньої допомоги.
47. Стаття 410 Цивільного процесуального закону (Офіційна газета № 26/99, з подальшими відповідними поправками) передбачає, що суд повинен при прийнятті рішення про контакт між дітьми та батьками належним чином інформувати дітей, які здатні зрозуміти значення та наслідки рішення у провадженні та їх право висловлювати свою думку.

ІІІ. ВІДПОВІДНІ МІЖНАРОДНІ ПРАВОВІ ІНСТРУМЕНТИ

А. В. ПРОТИ СЛОВЕНІЇ

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Андрія Цибулько

48. Конвенція про права дитини була прийнята 20 листопада 1989 року і набрала чинності 2 вересня 1990 року. Його положення можна трактувати, наскільки це доречно, наступним чином:

Стаття 3

"1. В усіх діях щодо дітей, незалежно від того, здійснюються вони державними чи приватними установами, що займаються питаннями соціального забезпечення, судами, адміністративними чи законодавчими органами, першочергова увага приділяється якнайкращому забезпеченню інтересів дитини. "

Стаття 9

"...
3. Держави-учасниці поважають право дитини, яка розлучається з одним чи обома батьками, підтримувати на регулярній основі особисті відносини і прямі контакти з обома батьками, за винятком випадків, коли це суперечить найкращим інтересам дитини.

Стаття 12

"1. Держави-учасниці забезпечують дитині, здатній сформулювати власні погляди, право вільно висловлювати ці погляди з усіх питань, що торкаються дитини, причому поглядам дитини приділяється належна увага згідно з її віком і зрілістю.

2. З цією метою дитині, зокрема, надається можливість бути заслуханою в ході будь-якого судового чи адміністративного розгляду, що торкається дитини, безпосередньо або через представника чи відповідний орган у порядку, передбаченому процесуальними нормами національного законодавства."

49. У загальному коментарі № 14 (2013) про право дитини на висвітлення його інтересів як першочергового питання, опублікованого 29 травня 2013 року (CRC / C / GC / 14), Комітет з прав дитини зазначив, зокрема, наступне:

"3. Найкращі інтереси дитини та право бути почутим (ст. 12)

43. Оцінка найкращих інтересів дитини повинна включати дотримання права дитини вільно висловлювати свої погляди, або належний рівень, приділеної згаданим поглядам, у всіх питаннях, що стосуються дитини ... [Статті 3, пункт 1 і 12] мають додатковий характер: перша спрямована на реалізацію найкращих інтересів дитини, а друга передбачає методологію слухання поглядів дитини або дітей та їх включення до всіх питань, що стосуються дитини, включаючи оцінку його найкращих інтересів. Пункт 1 статті 3 не може бути правильно застосований, якщо вимоги статті

A. В. ПРОТИ СЛОВЕНІЇ

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Андрія Цибулько

12 не виконуються. Аналогічним чином, пункт 1 статті 3 посилює функціональність статті 12, сприяючи істотній ролі дітей у всіх рішеннях, що впливають на їхнє життя.

44. Розвиваючі здібності дитини (стаття 5) повинні враховуватися, коли на карту поставлені найкращі інтереси дитини та право бути почутим. Комітет вже встановив, що чим більше дитина знає, має досвід і розуміє, тим більше батьки, законний опікун або інші особи, які юридично несуть відповідальність за нього, повинні перетворити напрямок і керівництво в нагадування і поради, а потім на обмін між рівними. Так само, коли дитина дозріває, його або її погляди повинні мати більшу вагу в оцінці своїх найкращих інтересів. Немовлята і дуже маленькі діти мають такі ж права, як і всі діти, для того, щоб оцінити свої найкращі інтереси, навіть якщо вони не можуть висловити свої погляди або представляти себе так само, як і старші діти. Держави повинні забезпечити відповідні домовленості, включаючи представлення, коли це доречно, для оцінки їх найкращих інтересів; те ж саме стосується дітей, які не в змозі або не бажають висловити свою думку ».

50. 17 листопада 2010 року Комітет міністрів Ради Європи прийняв Керівні принципи щодо правосуддя, застосовні до дітей. Одним з фундаментальних принципів є те, що всі діти мають право на консультації та слухання в судових справах, які стосуються їх або зачіпають. Найкращі інтереси дітей є першочерговим для держав-членів. Керівні принципи також передбачають, що до дітей слід ставитися з обережністю та чутливістю протягом будь-якої процедури, з особливою увагою до їх особистої ситуації, благополуччя та конкретних потреб, і з повною повагою до їх фізичної та психологічної цілісності. Рішення суду, які стосуються дітей, повинні бути належним чином обґрунтовані. У всіх провадженнях, в яких беруть участь діти, принцип терміновості повинен застосовуватися для забезпечення швидкого реагування та захисту найкращих інтересів дитини, дотримуючись при цьому верховенства права. У справах сімейного права суди повинні здійснювати виняткову старанність, щоб уникнути ризику несприятливих наслідків для сімейних відносин. Після завершення судового розгляду національні органи влади повинні вжити всіх необхідних заходів для полегшення виконання судових рішень, які зачіпають дітей без затримки. Нарешті, після винесення судових рішень у суперечках з високою конфліктністю, керівництво та підтримка повинні

А. В. ПРОТИ СЛОВЕНІЇ

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Андрія Цибулько

надаватися дітям та їхнім сім'ям за допомогою спеціалізованих служб (див. Пункти 49-51, 76 та 79).

51. 16 листопада 2011 року Комітет міністрів Ради Європи прийняв Рекомендацію щодо прав дітей та соціальних послуг, що стосуються дітей та сімей. Рекомендація ґрунтується на трьох принципах: надання соціальних послуг в інтересах дитини, права дитини на участь і право дитини на захист. Беручи до уваги, що батьки несуть основну відповідальність за виховання і розвиток дитини, надання соціальних послуг повинно, відповідно до Рекомендації, забезпечити сприятливе середовище для дитини, забезпечуючи відповідний рівень і різноманітність послуг і ресурсів, необхідних для позитивного виховання дітей та розширення можливостей батьківства. Рекомендація також передбачає, що діти повинні розглядатися як повноцінні носії прав, як активних суб'єктів у плануванні, наданні та оцінці соціальних послуг, з особливою увагою до їх віку, розвитку та індивідуальних обставин. У всіх процесах, де соціальні послуги надаються дітям, вони повинні, серед іншого, мати право бути заслуханими і бути поінформованими про ухвалені рішення та про те, наскільки їхні погляди були враховані. Спеціальні соціальні послуги повинні бути створені для забезпечення негайних екстрених втручань та вирішення негативних наслідків несприятливого дитячого досвіду, а також надання соціальної та психологічної підтримки дітям та їхнім сім'ям. Ці мультидисциплінарні послуги та / або програми повинні ґрунтуватися на оцінках індивідуальних потреб дітей та бажано заснованих на фактах втручань. Вони повинні, серед іншого, включати послуги для дітей та батьків стосовно батьків, які потребують спеціальної підготовки батьківських навичок, наприклад, через брак батьківських практик.

ПРАВО

I. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 8 КОНВЕНЦІЇ

А. В. ПРОТИ СЛОВЕНІЇ

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Андрія Цибулько

52. Заявник скаржився, що згідно зі статтями 6 і 8 Конвенції, його право на справедливий судовий розгляд та повагу до його сімейного життя було порушено через рішення судів припинити контакти між ним і трьома його дітьми та їх відмову призначити сімейну терапію, через нібито неадекватну роботу органів соціального забезпечення. Суд, який є господарем характеристики, яка повинна бути надана з правової точки зору фактам у справі (див. *Радоміля (Radomilja) та інші проти Хорватії* [ВП], № 37685/10 і 22768/12, § 114, ECHR 2018), розгляне наведені у скарзі питання лише з точки зору статті 8 Конвенції (див. *Кутцнер (Kutzner) проти Німеччини*, № 46544/99, §§ 56 та 57, ЄКПЛ 2002-І, *Еберхард (Eberhard) та М. проти Словенії*, № 8673/05 та 9733/05, § 111, 1 грудня 2009 року). Це положення передбачає:

“1. Кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції.

2. Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб.”

А. Прийнятність

53. Суд зазначає, що заява не є явно необґрунтованою у значенні пункту 3 (а) статті 35 Конвенції. Суд також зазначає, що вона не є неприйнятною з будь-яких інших підстав. Тому вона має бути визнана прийнятною.

В. Суть

1. Доводи сторін

(а) Заявник

54. По-перше, заявник стверджував, що національні суди свавільно позбавляли його контакту з дітьми, оскільки

А. В. ПРОТИ СЛОВЕНІЇ

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Андрія Цибулько

ігнорували вплив матері на дітей і відмовлялися призначити сімейну терапію без надання вагомих причин для такого рішення. Зокрема, він вважав, що рішення про припинення зустрічей не відповідали вимогам закону, оскільки тлумачення статті 106 (5) Закону про сім'ю (див. пункт 45 вище) не дозволяло повністю припинити контакт, не враховуючи менш інвазивні альтернативи. Він стверджував, що за відсутності будь-яких виняткових обставин, які б обґрунтовували поведінку Центру під час контрольованих зустрічей та рішень національних судів про припинення контактів, повне розірвання контакту було непропорційним і не є необхідним у демократичному суспільстві.

55. По-друге, спираючись на прецедентну практику Суду в справі *Елшолз проти Німеччини* ([ВП], № 25735/94, ECHR 2000-VIII), заявник стверджував, що національні суди повинні були призначити експерта-психолога для оцінки необхідності контакту між ним і його дітьми. Він стверджував, що суди відхилили його клопотання про призначення такого експерта без достатніх підстав. Крім того, думка Центру, роль якої в судових провадженнях була подібна до ролі експертів, призначених судом, була упередженою і порушувала професійні стандарти.
56. Нарешті, заявник стверджував, що національні органи влади не виконали свого позитивного обов'язку сприяти контактам між ним і його дітьми. Зокрема, Центру не вдалося надати належну допомогу стосовно домовленостей щодо зустрічей, визначених судовим рішенням. Спираючись на звіт інспекції (див. пункти 45 і 46 вище), заявник стверджував, що Центр не здійснював усіх заходів, необхідних для здійснення нагляду за контактами між ним і дітьми. Заявник стверджував, що контакт, що було проведено під наглядом Центру, не допоміг дітям. Крім того, Центр викликав у дітей додаткове засмучення, очікуючи, що вони приймуть рішення щодо самого контакту. Непрофесійна і упереджена робота Центру, на його думку, сприяла напруженості між батьками і перешкодила йому встановити будь-який змістовний контакт зі своїми дітьми. Через ці порушення неможливо було встановити контакт, незважаючи на те, що він дотримувався

A. В. ПРОТИ СЛОВЕНІЇ

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Андрія Цибулько

рекомендацій Центру. Він також стверджував, що він постійно вказував на недоліки в роботі посадових осіб Центру, а саме на те, що вони не виконували завдання неупереджено, були непрофесійними і не змогли підготувати дітей до контакту.

в) Уряд

57. Уряд визнав, що було втручання в право заявника відповідно до статті 8 Конвенції. Проте вони стверджували, що втручання здійснювалося відповідно до закону і мало законну мету - захист прав дітей заявника.
58. Що стосується пропорційності втручання, Уряд стверджував, що зустрічі заявника і дітей не сприяли дітям. Центр здійснював усі заходи, необхідні для забезпечення контролю за контактами між заявником та його дітьми, як було визначено у порядку зустрічей від 2 жовтня 2008 року. Більше того, діти були в поганому настрої на кожній зустрічі та відмовлялись від них. З цієї причини після чотирьох зустрічей експертна група Центру вирішила звернутися до суду з проханням змінити визначені домовленості про зустрічі.
59. Уряд також стверджував, що судове провадження, яке закінчилося припиненням зустрічей заявника з його дітьми, було справедливим, своєчасним і не порушило жодного з його прав. Національний суд посилався на експертну думку. Уряд посилався на статтю 12 Конвенції про права дитини (див. пункт 48 вище), відзначаючи, що обов'язок судів було враховувати думки дітей, які мали здатність приймати свої власні рішення і категорично відмовилися від будь-яких контактів із заявником. Отже, діти не можуть бути змушені проти їхньої волі брати участь у будь-яких подальших провадженнях, не кажучи вже про сімейну терапію.
60. Крім того, Уряд стверджував, що згідно зі статтею 106 Закону про сім'ю (див. пункт 45 вище) Центр мав лише консультативну роль, і в судовому провадженні він діяв, перш за все, відповідно до своєї ролі з метою досягнення найкращих інтересів дітей.

A. В. ПРОТИ СЛОВЕНІЇ

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Андрія Цибулько

61. Що стосується висновків Інспекції, Уряд підкреслював, що в основному причиною негативних висновків були батьки, особливо мати, яка не дотримувалася інтересів дітей у здійсненні права на контакт. Крім того, вони стверджували, що заходи, вжиті Інспекцією щодо Центру, продемонстрували наявність ефективної внутрішньої системи нагляду за роботою органів соціального забезпечення.
62. Нарешті, спираючись на практику Суду, а саме *Гласер проти Сполученого Королівства* (№ 32346/96, 19 вересня 2000 року) та *Юха Нуутінен проти Фінляндії* (№ 45830/99, 24 квітня 2007 року), Уряд стверджував, що до тих пір, поки держава прагне до реалізації домовленості про контакт між батьком і дитиною добросовісно, і головною перешкодою для контакту є дія з боку особи, яка має опіку над дитиною, як у цій справі Суд не визнає порушення статті 8 Конвенції.

2. Оцінка Суду

(а) Втручання

63. Суд звертає увагу на те, що взаємне перебування спільно одного з батьків і дитини є фундаментальним елементом сімейного життя, а внутрішні заходи, що перешкоджають такому перебуванню, становлять втручання в право, захищене статтею 8 Конвенції (див. 7 серпня 1996 року, § 52, Звіти про рішення та рішення 1996-III). Звідси випливає, що припинення контакту заявника з дітьми становило втручання в його права згідно з цим положенням. Цей пункт не оскаржується Урядом (див. пункт 57 вище).
64. Згідно з практикою Суду, таке втручання є порушенням статті 8, якщо воно «відповідно до закону» не переслідує мету або цілі, які є законними згідно з пунктом 2, і не може розглядатися як «необхідне в демократичному суспільстві» (див., серед інших органів, *Elsholz*, наведене вище, § 45).

(b) Правова основа та законна мета

A. В. ПРОТИ СЛОВЕНІЇ

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Андрія Цибулько

65. Заявник заперечував, що оскаржувані рішення про припинення контакту були «відповідними до закону» (див. пункт 54 вище). На його думку, тлумачення статті 106 (5) Закону про сім'ю (див. пункт 45 вище) не дозволило повністю припинити контакт не враховуючи менш інвазивних альтернатив.
66. Суд зазначає, що питання, порушене заявником, по суті, стосується питання про необхідність втручання і має бути вирішене відповідним чином. Суд вважає, що оскаржувані рішення про припинення контакту заявника з дітьми мають підставу в національному законодавстві, а саме у статті 106 (5) Закону про сім'ю (див. пункт 45 вище). Беручи до уваги текст даного положення та причини, на які посилався районний суд Крань та Вищий суд Люблян у цій справі (див. пункти 35 і 37 вище), Суд переконався, що рішення були прийняті відповідно до Закону про сім'ю. Таким чином, Суд доходить висновку, що втручання у права контакту заявника було «відповідним до закону».
67. Більше того, Суд погоджується з тим, що оскаржувані рішення спрямовані на захист інтересів дітей, що є законною метою у розумінні пункту 2 статті 8 Конвенції (див., наприклад, *Gobec проти Словенії*, №. 7233/04, §131, 3 жовтня 2013 року).

с) Необхідність в демократичному суспільстві

68. Залишається з'ясувати, чи є в обставинах цієї справи втручання, на яке скаржиться заявник, «необхідним у демократичному суспільстві».

(i) Загальні принципи

69. Визначаючи, чи було припинення контакту заявника з його дітьми «необхідним в демократичному суспільстві», Суд повинен розглянути, чи були, у світлі справи в цілому, наведені причини для обґрунтування цього заходу релевантними і достатніми для п. 2 статті 8 Конвенції. Крім того, слід мати на увазі, що національні органи влади мають прямий контакт з усіма зацікавленими особами. З цих

А. В. ПРОТИ СЛОВЕНІЇ

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Андрія Цибулько

міркувань впливає, що завдання Суду полягає не в тому, щоб замінювати себе внутрішніми органами при виконанні своїх обов'язків щодо питань опіки та контакту, а переглядати, у світлі Конвенції, рішення, прийняті цими органами влади, здійснення своїх дискреційних повноважень (див. *Сахін проти Німеччини* [ВП], № 30943/96, § 64, ECHR 2003-VIII; *Зоммерфельд проти Німеччини* [ВП], № 31871/96, § 62, ECHR 2003-VIII та *Кочеров і Сергєєва проти Росії*, № 16899/13, § 93, 29 березня 2016 року).

70. Межі свободи розсуду, які мають бути надані компетентним національним органом, будуть відрізнятися відповідно до характеру питань та важливості інтересів. Зокрема, ухвалюючи рішення про утримання під вартою, Суд визнав, що органи влади користуються широкою свободою розсуду. Проте вимагається суворіше вивчення будь-яких подальших обмежень, таких як обмеження, надані цими органами на батьківські права на контакт, а також будь-які правові гарантії, спрямовані на забезпечення ефективного захисту права батьків і дітей на повагу до їх сімейного життя (див. вищезгадану справу *Елшолз*, § 49; згадане вище *Кужнер*, § 67; *Сахін* і *Зоммерфельд*, обидва наведені вище, §§ 65 і 63 відповідно).
71. Стаття 8 вимагає, щоб національні органи влади домагалися справедливого балансу між інтересами дитини та інтересами батьків і що в процесі балансування особливу увагу слід приділяти найкращим інтересам дитини (див. вищезгадане повідомлення *Елшолз*, § 50, *Іньякколо-Зенід проти Румунії*, № 31679/96, § 94, ECHR 2000-I, та *Сахін* і *Зоммерфельд*, обидва цитовані вище, §§ 66 і 64 відповідно).
72. Незважаючи на те, що практика Суду вимагає врахування поглядів дітей, ці погляди не обов'язково є незмінними, а заперечення дітей, які мають бути наділені належною вагою, не обов'язково є достатніми для подолання інтересів батьків, особливо в тому, щоб мати постійний контакт з їхніми інтересами з дитиною (див. *К. В. та інші проти Хорватії*, № 36216/13, § 143, 14 березня 2017 року). Зокрема, право дитини висловлювати свої власні погляди не повинно тлумачитися як ефективне надання безумовного права вето

А. В. ПРОТИ СЛОВЕНІЇ

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Андрія Цибулько

дітям без будь-яких інших факторів, що розглядаються, а також проведення експертизи для визначення їх найкращих інтересів (див. *С. проти Фінляндія*, № 8249/02, §§ 57-59, 9 травня 2006 року); такі інтереси зазвичай диктують, що зв'язки дитини з сім'єю повинні зберігатися, за винятком випадків, коли це може зашкодити його здоров'ю та розвитку (див., наприклад, *Нойлінгер та Шурук проти Швейцарії* [ВП], № 41615 / 07, § 136, ЄСПЛ 2010).

73. Суд також нагадує, що, хоча основною метою статті 8 є захист особи від свавілля органів державної влади, існують, крім того, позитивні зобов'язання щодо ефективної «поваги» до сімейного життя (див. наведене вище в § 63). Суд неодноразово стверджував, що у справах, що стосуються прав контакту одного з батьків, держава, в принципі, зобов'язана вживати заходів з метою возз'єднання батьків зі своїми дітьми та зобов'язання сприяти таким возз'єднанням, наскільки інтереси дитини говорять про необхідність збереження особистих відносин і, якщо це необхідно, «відновити» сім'ю (див., серед іншого, *Іньякколо-Зенід*, цитоване вище, § 94).
74. Однак обов'язок національних органів влади вживати заходів для полегшення контактів не є абсолютним. Це обов'язок засобів, а не результату, і він може вимагати підготовчих або поетапних заходів. Характер та масштаби такої підготовки залежатимуть від обставин кожної справи, але співпраця та розуміння всіх зацікавлених сторін завжди буде важливим компонентом. Однак, оскільки органи влади повинні зробити все можливе для сприяння такому співробітництву, відсутність цих заходів не є обставиною, яка сама по собі може звільнити їх від своїх позитивних зобов'язань згідно зі статтею 8. Навпаки, така підготовка вимагає від органів влади вжити заходів для узгодження конфлікуючих інтересів маючи на увазі найкращі інтереси дитини як першочергового питання (див. *Рібич проти Хорватії*, № 27148/12, § 94, 2 квітня 2015 року; позиція Комітету з прав дитини щодо права дитини, щоб його або її інтереси розглядалися як першочергове, див. пункт 49 вище). Отже, вирішальним є те, чи національні органи влади вжили всіх необхідних заходів

А. В. ПРОТИ СЛОВЕНІЇ

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Андрія Цибулько

для полегшення контактів, які можуть обґрунтовано вимагатися в особливих обставинах кожної справи (див., *mutatis mutandis*, *Купінгер проти Німеччини*, № 62198/11, § 101, 15 січня 2015 року та *Хукканен проти Фінляндії*, 23 вересня 1994 року, § 58, Серія А № 299-А). Іншим важливим фактором, який необхідно враховувати, є те, що у справах, що стосуються стосунків особи з його / її дитиною, існує обов'язок здійснювати виняткову старанність з огляду на ризик того, що з часом може виникнути де-факто визначення першочергового питання. (див. вищезгадану справу Рібич, § 92). Цей обов'язок поширюється не тільки на провадження, пов'язане з визначенням прав на опіку та контактів, але й на провадження у справі щодо реалізації цих прав (див. вищезазначене *Іньякколо-Зенід*, § 102).

(ii) Застосування вищезазначених принципів до цієї справи

75. Заявник скаржився на рішення про припинення контактів зі своїми дітьми. Суд зауважує, що у 2006 році, коли дітям було майже 10 років, заявник вжив заходів для реалізації зустрічей з ними (див. пункт 12 вище), а 29 квітня 2009 року, коли дітям було 12 років, районний Суд Крань тимчасово призупинив контакт заявника (див. пункт 31 вище), тоді як 21 червня 2011 року, коли дітям було майже 15 років, він вирішив припинити його взагалі (див. пункт 35 вище). Тому завдання Суду в даній справі полягає у оцінці відповідності та достатності причин, на які посилався районний суд Крань, зокрема, враховуючи найкращі інтереси дітей. Однак, приймаючи цю оцінку, Суд буде враховувати не тільки судові рішення, які припинили контакт, але й дії та бездіяльність залучених органів, зокрема Центру, оскільки вони безпосередньо стосувалися ситуації, на якій такі рішення базувалися (див. пункт 74 вище).
76. Що стосується справи, Суд зауважує, що заявнику і М. після їх розлучення вдалося досягти згоди щодо домовленостей про контакт (див. пункт 9 вище). Проте проблеми з його реалізацією виникли у червні 2006 року. Згодом домовленості щодо контактів були оформлені у наказі районного суду м. Крань, виправленого Вищим судом м. Любляна 2 жовтня

А. В. ПРОТИ СЛОВЕНІЇ

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Андрія Цибулько

2008 року (далі - "порядок зустрічей 2008 року"). пункт 18 вище). Крім того, Суд зауважує, що Вищий суд Любляни вже у першому комплексі процедур контакту зауважив, що діти, яким виповнилося дванадцять років, відмовилися мути будь-який контакт з заявником (див. пункт 18 вище). Однак вищезгаданий суд не вважає, що негативне ставлення дітей до свого батька є достатнім для припинення контактів. Отже, Вищий суд вирішив дозволити заявнику зустрічатись зі своїми дітьми півтори години кожні два тижні під наглядом Центру. У нашому порядку зустрічей 2008 року було чітко визначено, що головна роль органів соціального забезпечення у справі полягала у наданні експертної допомоги у встановленні взаємної довіри між заявником та дітьми (див. пункт 18 вище).

77. Що стосується заходів, вжитих Центром у виконанні порядку зустрічей, Суд зауважує, що органи соціального забезпечення організували зустріч з батьками перед першою зустріччю з метою досягнення згоди щодо того, як буде організовано контакт у рамках спостереження Центру. Вони також розмовляли з усіма трьома дітьми перед першою зустріччю (див. пункт 21 вище). З матеріалів справи також видно, що після кожної зустріччі двоє з працівників Центру, які були присутні на зустрічах, проінтерв'ювали дітей та батьків (див. пункт 24 вище). Влада не вжила інших заходів.
78. Суд вважає, що діти продовжували відмовлятися від контакту з батьком і залишали засідання через пару хвилин від початку (див. пункт 22 вище). Не заперечувалося, що на цих зустрічах не було встановлено жодного змістовного контакту між заявником і дітьми. Суд також зазначає, що після чотирьох невдалих спроб встановити контакт між заявником і дітьми на засіданнях Центр вирішив розпочати судовий розгляд, намагаючись змінити або припинити контакт. Згодом під наглядом Центру відбулися сім додаткових зустрічей (див. пункт 22 вище).
79. Суд звертає увагу на той факт, що причиною, через яку діти обурювалися контакту з заявником - їхній негативний досвід зустрічей в минулому - було викладено в порядку зустрічей за 2008 рік (див. пункт 18 вище). Однак Суд зауважує, що

А. В. ПРОТИ СЛОВЕНІЇ

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Андрія Цибулько

Центр, який на підставі цього наказу покладався саме на завдання допомоги заявникові та дітям, не вжив жодних значущих заходів для вирішення того, що національні суди, посилаючись на думку експерта, вважали основною причиною негативного ставлення дітей до зустрічей (див. пункти 32 і 35 вище). Більше того, дітям не було запропоновано будь-якої допомоги або порад, спрямованих на подолання відчуження, що впливало з того, що вони не мали зустрічей зі своїм батьком більше двох років (див. пункти 18, 30 і 42 вище; порівняйте у протилежному з *Z. J. проти Литви*, № 60092/12, § 102, 29 квітня 2014 р., щодо позиції Комітету Міністрів див. також пункт 51 вище).

80. Крім того, це впливає з рішення районного суду Крань від 9 лютого 2009 року (див. пункт 30 вище) і звіту Інспекції (див. пункт 42 вище), що засідання не були організовані в обставинах, що заохочують позитивний розвиток відносин між заявника та його дітей. Зокрема, зустрічі, які були організовані у досить формальному середовищі в приміщенні Центру, тривали не більше, ніж кілька хвилин, і закінчилися, коли діти, які явно не були готові до будь-якого контакту, покидали приміщення разом з працівниками Центру. (див. пункти 30 і 42 вище; і, *mutatis mutandis*, *Іньякколо-Зенід*, наведене вище, § 112).
81. У зв'язку з цим Суд зазначає, що інспектор, призначений для перевірки роботи Центру в даній справі, визначив ряд інших недоліків, що стосувалися того, як органи соціального забезпечення вирішували справу, включаючи їх упередження на користь М. та численні порушення у наданні послуг сім'ї (див. пункти 42 і 43 вище; див. також *Золтан Немет проти Угорщини*, № 29436/05, § 51, 14 червня 2011 року). Аудиторський звіт також зазначав, що не було проведено належної оцінки ситуації та не було складено плану дій Центру для розгляду справи. Інспектор визнав той факт, що працівники Центру не визначили проблеми з батьками і не діяли відповідним чином, що є однією з причин невдалих спроб відновити контакт (див. пункт 42 вище). Як зазначалося в доповіді, спосіб, яким органи місцевого самоврядування займалися ситуацією, допомогло

А. В. ПРОТИ СЛОВЕНІЇ

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Андрія Цибулько

підкреслити труднощі у встановленні контактів між заявником і дітьми.

82. Що стосується поведінки заявника, Суд зауважує, що він ніколи не вважався нездатним підтримувати контакти зі своїми дітьми. Він неодноразово звертався за допомогою до працівників Центру і демонстрував відкритість і готовність працювати з професіоналами з метою досягнення позитивних зрушень у його відносинах з дітьми та пошуку найкращих домовленостей з ними (див. пункт 25 вище). У зв'язку з цим він запропонував зустрічі поза приміщеннями Центру, в менш формальному середовищі відповідно до інтересів дітей, залучення шкільного психолога та присутність експерта, не пов'язаного з Центром під час зустрічей. Центр не виконав жодних пропозицій заявника.
83. Суд також зазначає, що справа заявника була «помічена» не тільки постійною відмовою від контакту з дітьми, але й відсутністю активного співробітництва з боку іншого з батьків та напруженими відносинами між заявником і матір'ю дитини. Незважаючи на те, що не було встановлено, що мати активно прагнула перешкодити виконанню порядку зустрічей у 2008 році, Суд не може не враховувати той факт, що після виконання наказу вона категорично виступала проти процесу консультацій та будь-якої форми сімейної терапії, яка вимагала б її участі (див. пункт 33 вище). Суд приймає до уваги заперечення Уряду про те, що поведінка матері, а не робота Центру, була головною перешкодою для контакту (див. пункт 61 вище). Він, однак, підкреслює, що відсутність співпраці з боку батьків, з якими перебувають діти, не звільняє владу від відповідальності за статтею 8 щодо вжиття заходів, які можуть обґрунтовано вимагатися в обставинах справи для узгодження конфлікуючих інтересів (див. пункт 74 вище). У зв'язку з цим Суд зауважує, що національні органи влади добре знали про негативний вплив конфлікту між батьками на дітей та визнали сімейну терапію для батьків як єдиний можливий варіант для успішного встановлення контакту між заявником і дітьми (див. пункти 28, 32, 33 і 37 вище). Незважаючи на це, у матеріалах справи немає жодних вказівок про вжиття будь-яких заходів у

А. В. ПРОТИ СЛОВЕНІЇ

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Андрія Цибулько

відповідь на заперечення М. щодо процесу консультування або інформації, що це матиме будь-які наслідки для неї (див. також пункт 33 вище).

84. З вищевикладеного випливає, що, зіткнувшись з постійною відмовою дітей та відсутністю активного залучення іншого з батьків, Центру не вдалося переконати, що дітям ефективно надається професійна та цілеспрямована підтримка, що є надзвичайно важливим для дітей звикнути з думкою знову побачити свого батька. В свою чергу для батька, якому потрібна допомога у визнанні того, що є в інтересах дітей (див., *mutatis mutandis*, *Z.J. проти Литви*, цитований вище § 102). Таким чином, допомога Центру, як це визначено в судовому рішенні (див. пункт 18 вище), в конкретних обставинах цієї справи, таким чином, є частиною необхідних заходів, які органи влади розумно зобов'язані приймати відповідно до своїх позитивних зобов'язань згідно зі статтею 8 (див., *mutatis mutandis*, *Анева та інші проти Болгарії*, № 66997/13 та 2 інші, § 109, 6 квітня 2017 року, та *К. Б. та інші проти Хорватії*, цитована вище, § 144; щодо позиції Комітету Міністрів, див. також пункти 50 і 51 вище). Проте, у цій справі, замість прийняття вищезазначених заходів, органи соціального забезпечення після лише чотирьох невдалих зустрічей звернулися до районного суду м. Крань з метою припинення контакту між заявником та його дітьми (див. пункт 28 вище). Районний суд м. Крань і Вищий суд Любляни погодилися із заявою Центру і припинили контакт заявника з його дітьми на тій підставі, що примусовий наглядовий контакт викликав у дітей психічні страждання і може зашкодити їхньому розвитку (див. пункти 35 і 37 вище).
85. Суд звертає увагу на скаргу заявника на те, що думка Центру в судовому провадженні є упередженою (див. пункт 55 вище). Він зауважує, що відповідно до положень національного законодавства (стаття 106 (7) Закону про сім'ю, див. пункт 45 вище), суди у справі про контакти батьків з дітьми мають отримати висновок про найкращі інтереси дитини з центру соціальної роботи, але не бути зв'язаними поглядами центру. У будь-якому випадку, національні суди у цій справі призначили експерта-психіатра,

А. В. ПРОТИ СЛОВЕНІЇ

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Андрія Цибулько

який був незалежним від Центру, з метою встановлення того, що відповідає інтересам дітей за даних обставин (див. пункт 32 вище). Що стосується аргументу заявника щодо відсутності звіту експерта-психолога (див. пункт 55 вище), Суд, враховуючи, зокрема, звіт експерта-психіатра, щодо якого заявник не заперечував і який базувався, серед іншого, до речі, на інтерв'ю з дітьми, вважає, що рішення національного суду не зобов'язати експерта-психолога надати звіт є обгрунтованим (див. *Зоммерфельд*, наведене вище, § 71).

86. При цьому Суд зауважує, що районний суд міста Крань і Вищий суд Любляни прийняли слово працівників Центру про те, що вони зробили все, що в їхніх силах, для виконання порядку зустрічей у 2008 році, але не зробили нічого для того, щоб перевірити, наскільки добре вони виконали свою роботу або оцінити вплив їхньої бездіяльності на нинішнє провадження (див. пункти 31, 35 і 37 вище). Втручання Інспекції, яке виявило серйозні недоліки в роботі Центру у справі заявника, надійшло лише після того, як національні суди вже припинили зустрічі, і, таким чином, недоліки більше не можуть бути виправлені (див. пункт 41 вище).
87. Нарешті, Суд звертає увагу на думку експерта-психіатра, що можливість встановлення контакту між дітьми та заявником можлива лише в контексті сімейної терапії (див. пункт 32 вище) - міру, яку раніше вимагав заявник і запропоновану національним судом (див. пункти 14, 28-30 і 33 вище). Проте він зазначає, що національні суди ніколи не призначали таку терапію, хоча вони прийняли її як єдину життєздатну альтернативу припиненню контактів і як таку в інтересах дітей (див. пункт 37 вище, порівняйте і протиставте *Плаза проти Польщі*, № 18830/07, § 81, 25 січня 2011 року, *Кацнер Новаковський проти Польщі*, № 32407/13, § 86, 10 січня 2017 року, і *Рейліну проти Румунії* (рішення), № 67304/12, § 51, 2 червня 2015 року). Що стосується сумнівів Вищого суду м. Любляна щодо того, чи може М. бути юридично змушена брати участь у сімейній терапії (див. пункт 37 вище), Суд нагадує, що кожна Договірна держава має забезпечити себе відповідними та ефективними засобами для забезпечення

A. В. ПРОТИ СЛОВЕНІЇ

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Андрія Цибулько

дотримання його позитивних зобов'язань згідно зі статтею 8 Конвенції (див. вищезазначене *Іньякколо-Зенід*, § 108). Що стосується посилення на особистісні характеристики заявника як перешкоду для успішної терапії (див. пункт 37 вище), Суд зазначає, що цей висновок, не спирається на жодні докази. Експерт-психіатр оцінив можливий успіх терапії на рівні 80%, не згадавши про будь-які зміни в поведінці заявника як необхідну умову для його запровадження.

88. З огляду на вищезазначені міркування, Суд вважає, що у цій справі національні органи влади не встановили справедливого балансу між правом заявника на повагу до його сімейного життя, з одного боку, і цілями, на які посилається уряд-відповідач, з іншого, і не виконували своїх позитивних зобов'язань за статтею 8 Конвенції. Отже, було порушення статті 8 Конвенції.

II. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

89. Стаття 41 Конвенції передбачає:

“Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливу сатисфакцію.”

A. Шкода

90. Заявник вимагав 50 000 євро відшкодування моральної шкоди. Він стверджував, що контакт з Центром був болючим для нього. До нього ставилися з неповагою і він відчував себе приниженими, це спричинило йому великі страждання. Крім того, припинення спілкування завдало непоправної шкоди йому і його дітям.
91. Уряд стверджував, що вимоги були необґрунтованими і перебільшеними.
92. Суд, здійснюючи оцінку на засадах справедливості, присуджує заявникові 20 000 євро відшкодування моральної шкоди.

А. В. ПРОТИ СЛОВЕНІЇ

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Андрія Цибулько

В. Судові та інші витрати

93. Заявник також вимагав 4,563,20 євро на покриття судових витрат, понесених перед національними судами, та 3 708,80 євро за витрати перед Судом.
94. Уряд стверджував, що заявник не надав жодних доказів витрат, які він зазнав. Більше того, вони стверджували, що сума адвокатської винагороди, яку вимагає заявник, є надмірною. Що стосується податку на додану вартість (ПДВ), який додав заявник до кожної заявленої суми адвоката, Уряд зазначив, що відповідно до практики Суду (див. *Куріч та інші проти Словенії* [ВП], № 26828/06, § 127, ЄСПЛ 2012 (витяги)), заявник мав право на відшкодування лише у випадку, якщо він фактично повинен був сплатити ПДВ, проте заявник не зміг довести їх.
95. Згідно з практикою Суду, заявник має право на відшкодування судових витрат тільки в тій мірі, в якій було доведено, що вони були фактично понесені та є необхідними і обґрунтованими в зазначеному розмірі. Суд також повторює, що він не вважає себе пов'язаним з внутрішніми засадами та практикою, хоча може отримати певну допомогу від них (див., серед багатьох прикладів, *Гаспарі проти Словенії*, № 21055/03, § 83, 21 липня 2009 р.).
96. У цій справі, беручи до уваги документи, якими Суд володіє, і зазначені вище критерії, Суд вважає за доцільне присудити суму в сумі 3700 євро, що покриває витрати за всіма вимогами.

С. Пеня

97. Суд вважає за доцільне призначити пеню на підставі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, до якої мають бути додані три відсотки.

З ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Оголошує* заяву прийнятною;

A. В. ПРОТИ СЛОВЕНІЇ

© Переклад Олександра Дроздова, Віктора Янишена,
Олени Дроздової, Андрія Цибулько

2. *Постановляє*, що було порушення статті 8 Конвенції;

3. *Постановляє*

- a. що держава-відповідач має виплатити заявнику протягом трьох місяців з дати, коли рішення стане остаточним відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції, такі суми:
 - i. 20 000 євро (двадцять тисяч євро), а також будь-який податок, який може бути стягнуто, за моральну шкоду;
 - ii. 3700 євро (три тисячі сімсот євро), а також будь-який податок, який може стягуватися з заявником, у відношенні судових витрат;
- b. із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на вищезазначену суму нараховуватиметься простий відсоток (simple interest) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;

4. *Відхиляє* решту вимог заявника щодо справедливої сатисфакції.

Учинено англійською мовою і повідомлено письмово 9 квітня 2019 року відповідно до пунктів 2 і 3 Правила 77 Регламенту Суду.

Маріалена Тірлі

Джон Фрідрік Кьолбро

Секретар

Голова